

ТМ	Г. XXXV	Бр. 3	Стр. 1111-1115	Ниш	јул - септембар	2011.
----	---------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

Приказ дела
Примљено: 6. 6. 2011.

Владан Петровић

НАСИЉЕ И СПОРТ*

Професор Драган Коковић, један од наших водећих социолога спорта, обрадовао нас је новим насловом „*Друштво насиље и спорт*“. Књига је угледала светлост дана у правом тренутку. Односно тај прави тренутак је нажалост један од најлошијих за наш спорт, ако се у центру пажње постави и анализира: наше друштво, насиље на трибинама и ван њега и сам спорт или оно у шта се током времена трансформисао. Данас смо савременици најгнуснијих појава у спорту и на трибинама. Живимо у времену суноврата општих вредности и исчезнућа морала, где је форма битнија од суштине, где је насиље на спортским борилиштима битније од саме спортске представе, где насиље води главну реч, док држава реагује како реагује. Користивши вишедесетничко исуктво, социолог Коковић помно прати збивања на спортским теренима и ван њих, анализира их и даје објашњења читаоцима шта је уствари насиље гледано кроз призме разних научних дисциплина.

Његово Величанство “Насиље“, свеобухватно се анализира још на самом почетку. Упознају се читаоци са етиологијом, налазе се и „позитивни“ аспекти насиља који су били неопходни човеку још из прастарих времена не би ли опстао као јединка у суровом свету који га је окруживао. Насиље се даље дефинише као (нагонски) одговор на неку врсту лишавања или угрожености која му прети. Ако јединка, доживи неуспех у тзв. *отвореном* друштву, обично све критике и кривицу окрене према себи (број самоубиства у таквој средини је већи од броја убистава), а уколико је ситуација обрнута, тј ради се о затвореном друштву, онда се последице сопственог неуспеха искаљују према другима (број убистава у таквој средини је већи од броја самоубиства). На основу тога, читаоцима је лако да извуку закључак у којој се средини налазимо. Одредивши то, почиње се са првим од многобројних објашњења зашто се насиље ка споља толерише. Каже се да је владајућа структура директно угрожена насиљем појединца, па приморана и уплашена за сопствену егзистенцију отвара друштво, тј. толерише насиље.

wladanp@gmail.com

* Драган Коковић, *Друштво, насиље и спорт*, Нови Сад, Mediterran Publishing (библиотека Архетип; књ. 4), 2010, стр. 249.

Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије (179013)*, који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство просвете и науке РС.

Поред овог, постоје и многа друга објашњења на почетку књиге зашто владајућа елита толерише и рекло би се с правом негује и дозира насиље по потреби. У тексту се нуде објашњења као што су допуштање насиља као какав сигурносни вентил, са циљем да се отупи оштрица незадовољства становништва која је уперена ка владајућој елити итд.

У првом поглављу *Насиље свакидашњице*, Коковић упозорава да насиље еволуира, трансформише се и нажалост постаје на неки начин нормална појава и саставни део данашњице. Види се да насиље не мора бити само физичко, већ је често и психичко, односно духовно. Такође, Коковић каже да су у данашње модерно време и средства ширења насиља такође модерна, а проналазимо их у виду средстава масовног информисања, телевизије пре свега.

Сазнаје се да агресија није само деструктивни већ се може сматрати и покретачким чином. Међутим, нуде се у тексту и забрињавајуће и истините тврдње да се агресијом објашњава такмичарски дух, да је спорт уствари контролисана агресија... Чак је и свакодневни језик сваког дана све богатији агресивним речима. О речнику спортских коментатора не мора се ни много говорити.

Насиље као главни феномен који доминира књигом и који се налази и у самом наслову, код аутора заслужује посебну истраживачку пажњу. Он цитирањем других аутора, а потом и сопственом анализом, настоји да што боље представи читаоцу сложеност и специфичност појаве. Види се да се насиље из различитих научних дисциплина, различито и пројектује, разуме и схвата. На пример, по неким ауторима насиље се схвата као: експлозија животне снаге, односно, насиље је истовремено крволочност; оно је најразноврснији налет марачних страсти. По многим ауторима насиље је и толико фасцинантно у негативном контексту да га с правом називају и кугом 20. века.

Истиче се како свако у почетку мисли да је у стању да господари насиљем, међутим, насиље загосподари њиме, односно актерима и без њиховог знања преузме контролу.

Аутор истицањем комплексности насиља говори да све више и више различитих истраживача и различитих научних дисциплина покушавају и дефинишу феномен. Интердисциплиновани приступ се јавља као неминовност. Закључује се да је насиље исцурело и загадило све поре нашег друштва и незаустављиво напредује преко свих граница и баријера. Оно на шта аутор упозорава, је то да по многим другим ауторима који гледају у будућност са малом дозом песимизма, зло, насиље и мржња представља нову апокалипсу култивисаности и културних вредности.

Такође, у наставку текста може се видети како насиље дефинише: биолог, филозоф, социјолог, психолог и други.

Аутор подсећа како је некад било нормално заштитит слабијег због неписаног правила чојства и јунаштва, а како је сада дошло време када слабији мора да изгуби. Свакодневним приказом насиља свуда, на сваком месту и облику, та тврдња се умногоме потврђује, односно мирењем са тиме и нечињењем се изневерује етика, руши рационализам и наступа цинизам. Моћни антихуманистички центри, по Коковићу, сеју и размножавају бациле нељудскости, те на тај начин компромитују и разарају ионако онемоћало ткиво друштва. Објашњава се и механизам деловања насиља који се представља као епидемија где један насилни акт служи као окидач (детонација) за други вид насиља по домино систему. Види се да је имиџ насиља парола:

(уместо човек човеку човек) човек човеку вук. Говори се и о тесној вези између такмичења, комерцијализације, бизниса и насиља. Бекство широких народних маса из монотоније, учмалости и сивила свакодневнице тражи се и проналази у безбедном посматрању опасних спортова, наравно препуних насиља. Аутор говори како је пожељно да се насиље са спортских трибина сели и на трибине, а све ради комерцијализације и веће гледаности. Ове тврдње су наравно у тексту поткрепљене и примерима из спортова борилачких вештина и ауто-трка, где је онолико интересантно за гледање колико је крви проливено.

Спорт је објашњен као средство које може бити употребљено за спајање, односно раздвајање људи, народа, класа, региона, сагласности, конфликта итд.

Етиологија узрока насиља је велико и сложено подручје које писац објашњава у наставку текста.

У поглављу два *Насиље као нормализација патолошког понашања*, аутор говори о насиљу и друштвеној моћи. Повезаност ова два појма је неминовна и неизоставна, а моћ је доминантна и у средишту сваког насиља. Помоћу страних ауторитета, и према сопственом сазнању, дефинише се и анализира појам и средишта моћи.

Подпоглавље *Насиље као блокирање слободне воље* нуди објашњење повезаности насиља и злоупотребе слободне воље. По другим ауторима, појам насиља се дефинише и као: „нормализација страхоте“ и „психолошко навикавање на рат“. И поред добрих објашњења, закључује се да није тако лако и потпуности објаснити узроке насиља.

У даљем тексту Коковић анализира подстицање и обуздавање насиља. Кроз подпоглавље *Дивље и модерно насиље* говори се о историји насиља, о модерном насиљу, обрасцима насиља и пажњи која се придаје томе. Анализирају се облици и мотиви спорта из давних времена, доба витезова, средњег века. На тај начин прави се паралела између данашњих и тадашњих схватања спортских такмичења, мотива и приоритета и схватања насиља. Даје се анализа између нагона насиља и норме насиља. Анализом се долази до разних закључака који објашњавају ниво насиља кроз људску историју у разним временским интервалима и периоди када је и зашто ниво насиља мењао свој интензитет. Такође се објашњава и дијалектика тога на многе друштвене феномене датих периода. Тренд насиља кроз историју је образложен утицајима дотичног времена и фактора.

Кроз четврто поглавље у књизи *Насиље као обесмишљавање вредности* Коковић на сликовит начин наставља анализу насиља са сликовитим поднасловом Вредности као вапај за смислом. Говори о могоћности сагледавања насиља као одбацивања одређених вредности и борбе за неке сасвим друге, нове вредности. Узрок је објашњен као сумња у сопствене вредности и као низак ниво самопоштовања.

Аутор упозорава да је живот права лепеза разноразних вредности, те да се мора водити рачуна за каквим вредностима треба ићи. Због фундаменталног значаја и утицаја вредности на живот, социолог анализира и дефинише појам вредности.

Обесмишљавање вредности на свакојаче начине проналази везу са генезом насиља.

Упоглављу *Обрасци културе и насиље* Коковић започиње давање одговора на питање шта је уствари насиље. За разјашњење феномена насиља, по аутору, потребно је поред целог спектра разних појмова, познавати и много сложенију ситуацију у друштву, тј. потребно је урадити сложена анализу културе. Да су везе илмеђу ова два феномена јаке, довољно по једном аутору сведочи тврдња да: „друштво има насиље које заслужује“, односно “друштво производи насиље за којим осећа потребу“.

Даље, Коковић проналази везу између друштвене кризе и насиља у једном друштву, а исто тако између биолошког утемељења насиља и његове манифестације. Појава агесије се такође објашњава на занимљив начин као реакција на одређени спољашњи ауторитет, где се неизоставно узимају у обзир унутршњи, органски, спољашњи фактори и чиниоци средине.

Феномен агесивности је стар колико и човек и дубоко је утемељен у људском бићу, па би чак и по Фројду (кога је аутор неколико пута цитирао) човек без дозе агесије био несигуран, односно не би се осећао пријатно и сигурно. На основу тако јаке и урођене везе, аутор је извукао нову паралелу где се данас у спорту противник доживљава као непријатељ кога треба не победити, него уништити, згазити, разорити. Обична спортска такмичења имају тенденцију да постану или су већ постала непријатељства. Изгледи на неуспех, који су свакодневница, и страх од пораза чине да неуспеси у спорту са собом повлаче фрустрацију, која је окидач за агесију, односно насиље.

Виртуелно насиље као тотално насиље је поглавље у коме аутор говори о модерним телекомуникацијским мас-медијима. Телевизија је изузетно моћно средство које становништво 24 часа бомбардује врло агресивним садржајем. У истом поглављу, аутор представља степен агесије и моћи телевизије као најмоћнијег медија путем најразноразнијих примера бруталних сцена насиља. На тај начин, уједно говори о телевизији као бескропулозном рушиоцу свих врста табуа, посебно из најширег спектра насиља. Посебну убојитост аутор препознаје у сервирању таквог садржаја млађим и најмлађим генерацијама, и директно, на тај начин врши утицај на њихово понашање учећи и опонашајући у одређеној мери од актера са ТВ екрана. Као доказ тој тврдњи аутор износи фрапантне податке о броју најразноврснијих кривичних дела код млађе популације за време приказивања ТВ серије препуне бруталног садржаја.

Насиље као симболичка катарза је подпоглавље помоћ кога аутор објашњава као се обичан грађанин, пун нагомилане агесије из свакодневног живота и незадовољства, „прочишћује“ на безбедан начин, гледајући свакојако насиље (укључујући и спортско) на ТВ-у. Уредничке куће, знајући за то, пажљиво негују и дозирају насиље са циљем. У моноштву проучавања издвајају се деца као најизразитији лакмус папир истраживања акутног агресивног понашања непосредно после гледања агресивног телевизијског садржаја.

Навијање – од декора до насилништва је поглавље које аутор представља са циљем да разјасни феномен навијања и насиља и узрочно–последичне везе. На жалост, агесија у навијачким групама чини све да социологија спорта буде данас популарнија него икад. Немоћ друштва да адекватно реагује није случајна. Реакција се огледа у систематском прећуткивању и заштакивању, односно гурању проблема под тепих.

Насиље се може препознати и као најјачи вид невербалне комуникације. Поред те дефиниције, Коковић нуди и многе друге дефиниције, релације и употребне вредности насиља у спорту.

У последњем поглављу, аутор образлаже различите приступе објашњења насиља у спорту. *Насиље спортске публике* је подпоглавље којим се објашњава цело миље насиља на трибинама и мотиви насилности хулигана; тумаче се и разлози због којих се те појаве и дешавају.

Сиромаштво је такође по аутору високо рангирано на лествици узрока насиља у спорту. У књизи је представљена дијалектика сиромаштва и насиља на спортским трибинама, а такође неизоставан узрок насиља је свеобухватни поремећај вредности.

Тakoђе, политика и политизација имају чврсте и нераскидиве везе и међусобне интересе са спортом. Нажалост, спорт је више злоупотребљен од стране политике него што има користи, образлаже аутор. У тексту се нуде објашњења како, на који начин и којим механизмима политика управља спортом. Исто тако, национализам је умногоме потпомогнут насиљем на спортским трибинама.

У књизи се говори и о феномену хулиганизма, вандализма и расизма и у кратким цртама даје слика о његовим настајањима, развоју и месту на спортским теренима.

Преко феномена „диктат гомиле“ јасно је објашњено како се између осталог производе такозвана масовна осећања која су покретачка снага будућег насиља и деструкције. У свему томе велику улогу игра „ритуализам“ са свим својим особинама, што је опширно изложено у тексту.

Тakoђе, на самом крају књиге, Коковић појашњава и разоткрива како, колико и на који начин следећи феномени директно утичу на појаву насиља на спортским борилиштима, а они су: „императивна победа“, „професионални навијач“, „досада“, „туризам“, „авантуризам“, „идолопоклонство“, „митоманија“, „девијантност и делинквенција“, „комерцијализам“ и „допинг“.

Са овом књигом Драган је Коковић начинио велики искорак напред у социолошкој обради спортског поља, које је „врућа“ и добро позната, рекло би се и опасна али, у исто време, и у потпуности неистражена тема. На несрећу, како ствари стоје, и у будућности имаће, као и до сада, доста новог материјала о којем ће моћи да пише.

Да би се са успехом радило на хуманизацији спорта, потребно је прво упознати „право“ стање на спортској сцени.

После читања књиге многе недоумице око насиља у спорту биће отклоњене. Бројни скривени механизми манипулације у спорту детаљно су простудирани и разјашњени.

Због свега тога, књига се срдечно препоручује за читање!